

Miten Abrajoki pelastetaan?

Filippiinien vuoriseutu kärsii kultakaivoksen myrkyistä

Runsaiden luonnonvarojen ja ihmisten köyhyyden välinen epäsuhta näkyy Filippiinien Abrajoella. Suuri kultakaivos on haitannut elinkeinoja ja saastuttanut tärkeää jokea jo vuosikymmeniä. Nykyään jokivarsien asukkaat seuraavat ympäristön tilaa osana aktiivista kansalaisliikettä.

Kaivostoiminnalla on Filippiineillä pitkä historia. Pienimuotoista louhintaa on harjoitettu jo vähintään tuhat vuotta ja laajamittaista kaivostoimintaa vuosisadan ajan. Cordilleran alueella Pohjois-Filippiineillä on erityisen rikkaat mineraalivarat. Alueen vuoristossa on huomattava osa maan kulta- ja kuparivarannoista. Mineraalirikkauksista huolimatta Cordilleran vuoriston asukkaat ovat yhä köyhiä. Valtaosa väestöstä kuuluu alkuperäiskansoihin, joiden pääelinkeino on maatalous.

Tilanne ei ole muuttunut ajoista, jolloin Filippiinit oli ensin Espanjan ja sitten Yhdysvaltain alusmaa. Siirtomaaherrojen jälkeen nyt on Manilan keskushallituksen vuoro kohdella Cordilleraa raaka-ainevarastona. Luonnonvarat hyödynnetään, mutta niiden tuotto ei välttämättä palaa alueen ihmisille. Tämä näkyy kaikkialla: seudun useimmat tiet ovat kivisiä polkuja, sairaaloissa on liian vähän henkilökuntaa ja kouluja ylläpidetään heikosti.

Kultakuume toi kaivoksen Abrajoelle

Abrajoki on eräs Filippiinien laajimmista jokijärjestelmistä. Se ulottuu neljän pohjoisen maakunnan alueelle. Joen lähistöllä asuu 197 130 ihmistä. Historiallisesti Abrajoki on toiminut kaupankäynnin ja kulttuurisen vaihdon väylänä vuoriston ja alangon yhteisöjen välillä sekä filippiiniläisten ja muualta Kaakkois-Aasiasta tulleiden kauppiaiden välillä. Nykyään alkuperäiskansat ja alangon asukkaat tarvitsevat jokea viljelysten kasteluun, kalastukseen, pienimuotoiseen louhintaan, kuljetuksiin, peseytymiseen ja virkistytymiseen.

Kun kullan hinta nousi 1930-luvulla, laajamittainen kaivostoiminta alkoi Abrajoen yläjuoksulla. Silloin amerikkalaisten malminetsijöiden ryhmä perusti The Lepanto Consolidated Mining Company -nimisen yhtiön. Yhtiö kaivoksineen perustettiin Mankayanin kaupunkiin, ja siitä pitäen sinne on muuttanut ihmisiä kaivostyöläisiksi koko Cordilleran alueelta.

Kun Lepanton kaivos aloitti toimintansa vuonna 1936, se laski jäteensä suoraan Abrajoen yläjuoksulle. Vasta 1960-luvulla kaivosjätettä varten rakennettiin ensimmäinen jätepato. Sen jälkeen on rakennettu monta jätepatoa lisää, sillä edelliset ovat murtuneet ja saastuttaneet läheiset riisipellot. Kaivosjäte on aiheuttanut joessa myös liettymistä, minkä vuoksi joenuoma on madaltunut.

Joessa lepäävät vuosikymmenien myrkyt

Eräs vakavimmista Lepantoon ja kaivoksiin yleensä liittyvistä ongelmista on jätkevissä itsestään muodostuva myrkyt. Kun kivi altistuu ilmalle ja vedelle, siinä syntyy kemiallisten reaktioiden seurauksena rikkihappoa, joka puolestaan liuottaa jätteen sisältämiä raskasmetalleja. Happo ja liuenneet raskasmetallit – elohopea, lyijy, arsenikki ja kupari – huuhtoutuvat sadeveden mukana edelleen jokeen ja pohjavesiin.

Happo on myrkyä jokikasveille ja muille eläville organismeille. Raskasmetallit kertyvät kasveihin ja ravintoketjun mukana ihmiseen saakka. Ne voivat aiheuttaa erilaisia ihosairauksia, syöpää ja maksa- ja munuaisvaurioita.

Abrajoen veden laatua seurataan säännöllisesti. Save The Abra River Movement -verkoston organisoimiin seurantaryhmiin osallistuu tutkijoita, aktivisteja ja paikallisia asukkaita.

Kuvat STARM

Toinen huolenaihe on syanidi. Syanidia käytetään varmistamaan, että kultamalmin metallista saadaan talteen jopa 97 prosenttia. Raporttien mukaan Lepanto käyttää 3 000 kiloa syanidia joka vuorokausi. Vaikka kaivoksen jätevedet puhdistetaan, ympäristöstä on silti mitattu korkeita syanidipitoisuuksia. Syanidi on erittäin myrkyllistä, ja pitkäaikainen altistus pienellekin määrälle voi aiheuttaa sydän- ja aivovaurioita.

Vuonna 2005 tehty terveystutkimus osoitti, että Lepanton lähistöllä asuvien ihmisten veressä on enemmän syanidia, lyijyä ja kuparia kuin kauempana kaivoksesta asuvilla.

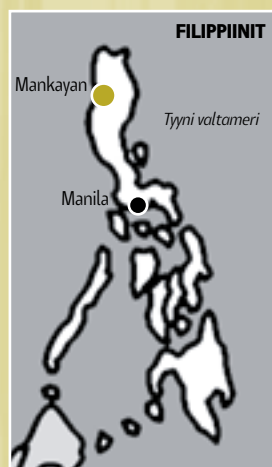
Kaivos vaikeuttaa perinteisiä elinkeinoja

Vanhat ihmiset kertovat, että vuosien mittaan vesieläinten kuten katkarapujen ja ankeriaiden määrä on vähentynyt. Myös kalansaaliit ovat pienentyneet, ja Abrajoen suun kalastajat raportoivat myös havainneensa kaloissa ihovaurioita ja muita poikkeavuuksia. Kuolleita kaloja kelluu alavirtaan joka vuosi sadekausien aikaan. Myös useat lehmät, vesipuhvelit ja muut kotieläimet ovat kuolleet juotuaan joen vettä.

Alajuoksun yhteisöt valittavat heikentyneistä sadoista. Riisinvarret ovat kitukasvuisia ja sairaita. Viljelykseen kelpaava maa on vähentynyt, koska myrskyjen aikaan joesta on tulvinut lietettä ja kaivosjätettä viereisille riisipelloille. Toisinaan liete on kovettunut sementinkaltaiseksi massaksi, jossa riisi ei kasva.

- Vuonna 2006 Filippiinien bruttokansantuote henkeä kohden oli 5000 dollaria
- Filippiinien tärkeimmät luonnonvarat ovat puu, öljy, nikkeli, koboltti, hopea, kulta, suola ja kupari
- Vuonna 2005 Filippiineiltä vietiin mineraaleja ulkomaille 41,26 miljardin dollarin arvosta
- Vuonna 2004 Filippiineillä oli yhteensä 2 311 erikokoista kaivosta
- Filippiinien kaivostoiminta on kasvamaan päin, sillä kaivosyhtiöiden toimintamahdollisuuksia on viime vuosina parannettu

Entä alkuperäiskansojen oikeudet?

Alkuperäiskansoille maa merkitsee elämää. Maa jolla he elävät ei ole heille vain elinkeino. Heidän esi-isänsä on haudattu maahan, joka on siirtynyt sukupolvelta toiselle. Yhteiskuntarakenteet ja kulttuuriset käytännöt kytkeytyvät maanviljelyyn. Kun maa otetaan pois tai saatutetaan, alkuperäiskansat ja heidän ainutlaatuinen elämäntapansa katoavat saman tien.

Lepanton kaivoksen alue ympäristöineen oli aiemmin alkuperäiskansojen maita. Amerikkalainen siirtomaahallinto torjui systemaattisesti alkuperäiskansojen vaateet maistaan vedoten eri lakeihin. Vuoden 1902 laki valtion maista antoi Yhdysvaltain hallinnolle valtuudet julistaa kaikki valtion maat omikseen. Vuoden 1905 maiden rekisteröintilaki rajoitti maanomistusta siten että omistetuista maista oli oltava kirjallinen, hallituksen rekisteröimä dokumentti. Vuoden 1905 kaivoslaki määräsi, että kaiken valtion maan on oltava avointa malminetsinnälle.

Nykyään Filippiinien laki tunnustaa alkuperäiskansojen oikeudet esi-isänsä maahan. Samaan aikaan hallitus kuitenkin panostaa voimakkaasti laajamittaisen kaivostoiminnan edistämiseen. Kaivos-

Kuva STARM

Tutkijat ja kyläyhteisöt suojelevat yhdessä Abrajokea

”Äitini on kotoisin Abran maakunnasta. Hän kertoi minulle aina tarinoita siitä millaista oli leikkiä Abrajoen partaalla. Itse kasvoin Manilassa, joten minulle työ Abrajoen parissa on ollut paluu juurilleni”, **Ana Leung** kertoo ympäristöaktivisminsa taustasta.

Ana Leung on toiminut pitkään Save the Abra River Movement -kansalaisliikkeessä (STARM). Hän on koulutukseltaan lääketieteen tohtori ja opettaa yliopistossa Baguion kaupungissa. Ympäristöasioihin ja Abrajoen ongelmiin hän sai kosketuksen vuonna 2003 osallistuessaan tutkimusprojektiin, jossa selvitettiin laajamittaisen kaivostoiminnan vaikutuksia ihmisten terveyteen. Silloin hän törmäsi STARM-verkostoon ja ryhtyi sen puhemieheksi.

STARM on erilaisten, pääosin vapaaehtoisten toimijoiden perustama verkosto: mukana on tutkijoita, kirkollisia ryhmiä, ympäristönsuojelijoita, opiskelijoita ja jokivarren paikallisia asukkaita. Siemenpuu-säätiön tuella verkosto on organisoinut ryhmiä seuraamaan veden laatua. Seurantaryhmissä on sekä tutkijoita että ”paljasjalkabiologeja” jokivarren kylistä, sillä ympäristön tilaa halutaan tarkkailla jatkuvasti eikä vain yksittäisinä hankkeina. Ryhmät ovat ottaneet joen vedestä näytteitä, mitanneet myrkyllisten kemikaalien pitoisuuksia ja raportoineet joen eri osien tilanteesta. Myös asukkaiden terveyttä on tutkittu.

myönteistä politiikkaa tukevat Maailmanpankki sekä ulkomaiset yhtiöt, jotka etsivät kehityksimaista uusia sijoitus- ja voitontavoittelumahdollisuuksia.

Vuoden 1995 kaivoslaki antaa ulkomaisille yhtiöille luvan louhia malmia Filippiineiltä 25–50 vuoden ajan. Ulkomaisten sijoittajien on nykyään helpompi hakea kaivosoikeuksia kuin alkuperäiskansojen suojella maitaan. Lain mukaan kaivostoimintaan on hankittava alkuperäiskansojen suostumus ennen ryhtymistä toimeen, mutta tätä säädöstä on rikottu usein antamalla lahjuksia ja myös väkivallan uhalla. Hallinnon ympäristö- ja luonnonvaraosasto on puhunut itsensä monta kertaa pussiin toimiessaan sekä kaivostoiminnan edistäjänä että ympäristösäädösten toimeenpanijana.

Ympäristötuhot eivät näy hyötylaskelmissa

Lepanto kerskuu että sen kaivokset ovat tärkeitä Filippiinien taloudelliselle kehitykselle. Yhtiö on maan suurin kullantuottaja. Silti Lepanton työntekijät saavat vain hiukan lakisääteistä minimipalkkaa korkeampaa päiväpalkkaa. Myöskään työläisten terveys ja turvallisuus eivät ole aina taattuina.

”Olen todella ylpeä STARMin työstä. Sen selkärangana ovat Abrajoen kylien yhteisöt, jotka ovat tehneet hienoa työtä. Heidän havaintonsa ja käytännön tietonsa tästä joesta muodostavat perustan koko STARMin tutkimukselle ja kampanjoinnille”, Ana kiittää yhteistyötä paikallisyhteisöjen kanssa.

Tutkimuksen lisäksi STARM tekee laajaa tiedotustyötä Filippiineillä. Liikkeen jäsenet ovat puhuneet erilaisissa tilaisuuksissa ja mediassa Abrajoen ongelmista. Suuren yleisön lisäksi verkosto tiedottaa aktiivisesti myös jokivarren paikallisyhteisöjen suuntaan. Esimerkiksi paikallisella ilocanon kielellä on julkaistu tiedotuslehtiä.

Tehokas tiedotus on kantautunut myös kaivosyhtiö Lepantoon asti. ”Aluksi yhtiön asenne meihin oli hyvin epäluuloinen. He kyseenalaistivat meidän tutkimustuloksemme. Mutta kun STARM alkoi saada julkisuutta, asenne muuttui. Lepanto huolestui imagostaan ja alkoi puhdistaa jätevesiään.

Pieniä parannuksia havaittiin kylissä asti, mutta ikävä kyllä muutos oli vain väliaikainen.” Ana epäileekin, että jos STARM katoaa otsikoista, Lepanto jatkaa saastuttamista entiseen malliin.

STARM tekee yhteistyötä myös Cordilleran alueen paikallishallinnon kanssa. ”Paikallishallinto tuntuu ymmärtävän meitä aika hyvin, sillä virkamiehet tuntevat alueen ja osa ongelmista koskettaa heitäkin. Kansalliseen politiikkaan heillä ei kuitenkaan ole vaikutusta.”

”Kyllähän tämä on työläs taistelu, sillä Filippiinien hallitukselle laajamittaisen kaivostoiminnan edistäminen on tärkeä prioriteetti. Mutta toivoakin on, sillä yhä useammat ihmiset tulevat kaiken aikaa tietoisiksi teollisen kaivostoiminnan haitoista.”

Aino Rajala

→ www.abrenian.com/starm

Sitä paitsi hyötylaskelmat eivät päde, sillä niissä on jätetty huomiotta niin sanottu ekologinen velka eli tappiot, joita teollisuusmaat ovat aikojen saatossa aiheuttaneet kehitysmailla riistämällä niiden luonnonvaroja. Kaikki ne ympäristö- ja muut tuhot, jotka Lepanton kaivos on 1930-luvulta lähtien aiheuttanut, pitäisi lisätä hyötylaskelmien miinussarakkeeseen.

Cordilleran asukkaat eivät ole katselleet tumput suorina kuinka kaivokset tuhoavat Abrajokea. Joenvarren kansalaisliikkeet ovat yhdistyneet useiksi järjestöiksi ja liitoiksi, joista yksi on Save the Abra River Movement. Myös Lepanton kaivostyöläisten ammattiyhdistys on ollut aktiivinen. Niin kauan kuin Lepanto jatkaa kaivostoimintaansa, jatkuu myös kansalaisliikehdintä ja tiedotustyö Abrajoen varrella. ■

Kirjoittaja on filippiiniläisen Save the Abra River Movement -kansalaisliikkeen puhemies.

- Kulta on pehmeä, helposti työstettävä metalli, jota ihmiset ovat käyttäneet vuosituhansien ajan
- Kulta on yksi harvoista metalleista, joka esiintyy luonnossa myös täysin puhtaassa muodossa, hippuina ja jopa kimpaleina
- Kullalla ei ole monta käyttökohdetta: 75 prosenttia kullasta käytetään koruihin, loput pääosin hammaspaikkoihin ja elektroniikan erilaisiin liitin- ja kytkinpintoihin
- Maailman vuotuinen kullan tuotanto on noin 2,5 miljoonaa kiloa
- Maailman kullasta suuri osa on valtioiden keskuspankkien holveissa harkkoina

